

Inledning I:

Att jobba på bibliotek: Stolthet och fördom

Tobias Willstedt

Jag önskar och vill arbeta för ett solidariskt samhälle. Det är en av anledningarna till att jag ville jobba på ett folkbibliotek från första början. Idag har jag varit anställd bibliotekarie sedan 2006 och jag kan bara konstatera att jag har förmånen att få jobba med något som jag tycker är viktigt och meningsfullt. Detta kan jag säga trots alla problem som vi vet finns i vår verksamhet och de nya utmaningar som Sveriges alla bibliotek ställs inför. Jag är stolt över att jobba på bibliotek.

Jag vill inte heller hymla med att jag ibland tycker att mitt arbete som bibliotekarie på ett mindre folkbibliotek känns tungt. Det är inte speciellt flexibelt, att ge god service kräver både tålamod och motivation (svårt att alltid möta alla med ett leende) och lönen kunde ha varit bättre. Det finns kreativa inslag i jobbet, men det finns också

andra moment som är tråkiga och själsdödande. Man klamrar sig fast vid de kreativa och stimulerande inslagen under arbetsdagen allt vad det går, men det blir svårare med en krympande personalstyrka och allmänt knapra tider. Vissa av oss känner en gnagande känsla av ett ständigt tilltagande förfall. Det är kanske någonstans i den känslan som den här texten börjar. Jag tänkte göra en slags lägesbeskrivning med utgångspunkten i mina egna och andras upplevelser: hur är det att jobba på ett bibliotek 2010 och vilka är framtidens utmaningar?

Vi pratar för sällan om hur det vardagliga arbetet på ett bibliotek är. När de ser på utifrån får de flesta människor uppfattningen att vi som jobbar på bibliotek i stor utsträckning har en lugn och stressfri vardag. Den populära bilden av oss hos människor jag möter är att biblioteksarbetaren mest står och bläddrar i en bok i ett stillsamt

bis #4 2010

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Icke-kommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.

vardagslunk. Vi är många som på olika sätt försöker problematisera den här fördomsfulla bilden av oss och miljön vi jobbar i, och jag tror också på en förändring av hur vi blir uppfattade på lång sikt.

En av förra årets mest omskrivna företeelser på biblioteken i Sverige har varit just missnöjet med arbetsmiljön. Personalen har slagit larm för att de upplever en vardag som är allt annat än lugn och stressfri. Under det gångna året har missnöje signalerats i några av landets stora institutioner som Stockholm Stadsbibliotek, Kungliga biblioteket och Malmö stadsbibliotek. Rapporterna om missnöje liknar varandra, man pratar om dåligt ledarskap, orimlig arbetsbörda och dålig stämning i arbetsgruppen. När så många rapporter sammanfaller finns det fog för att prata om en trend. Både Stockholm och Malmö har ju nyligen omorganiserat sina biblioteksorganisationer och jag som själv under min korta bibliotekskarriär har varit med om två sådana kan förstå att sådant inte är lätt och att det skapar en massa stress och kan påverka personalen negativt. Men det finns också oroväckande tendenser i den här utvecklingen. Det finns till exempel frågetecken i hur missnöjet har hanterats av de politiker och tjänstemän som styr Stockholm Stadsbibliotek. Läser man vad som skrivits om konflikten får man en bild av ett styre som bemött personalens klagomål på ett sätt som inte alls står över kritik.

Ledningen talar i media om sin personal med ett rätt hårt tonfall. I en artikel i Biblioteksbladet ("Nya neddragningar i Stockholm" 2010:3 s. 30 - 31) så låter man Elisabeth Adelsten, chef inom SSB, komma till tals om ämnet och jag citerar:

"om att många anställda upplever att de knälar under allt för stora arbetsbördor och nya arbetsrutiner säger hon följande:

– Det är nog så att passar inte galoscherna att arbeta under dessa förutsättningar får man nog se sig om efter ett nytt jobb, säger Elisabeth Aldstedt och i samma andetag betonar hon vikten av att alla – både ledningen och medarbetare – i ett skarpt läge anammar en öppen och kritisk hållning när det gäller dessa förutsättningar."

Antingen har man varit tyst utåt om problemen eller hållit en rätt hård ton som exemplet ovan. Med en ogynnsam arbetsmarknad och en yrkeskår - som jag upplever det - lite på defensiven, så har det inte blivit så stor diskussion som det kanske borde. Samtidigt är det i ett allmänt missnöje sporrat av omorganisationer och hårdnande klimat relevant att inte bara älta vad som är fel eller klaga över "de som bestämmers" orimliga resonemang. Vad är egentligen vårt ideal, och nu riktar jag min fråga till oss som klagat, till oss som älskar våra jobb men sliter hjärtat ur oss för att få biblioteken att fungera i nedskärnings- och omorganisationstider. "Passar inte galoscherna kan du dra" säger Elisabeth Adelstedt men vi vet ju att den där frasen bara är en grov förenkling och åtminstone jag själv uppfattar den inställningen från en chef till sina anställda som rätt så provocerande. Som socialist och lönearbetare bör man kanske inte förvänta sig någon lösning på våra problem från chefernas håll. För att finna svaret, eller snarare kunna formulera rätt fråga, måste vi själva fundera lite mera på utvecklingen i vår samtid.

Att återta biblioteket, en ödesfråga?

En sak som är tydlig när man läser redogörelserna från missnöjet på Malmö stadsbibliotek är att personalen inte längre känner sig delaktiga, att de i själva verket känner ett avstånd till sitt jobb

och själva biblioteket: de känner alienation ("jag känner mig som en spelpläs/bricka i systemet, man går och betar" av sitt pass, håller tummarna att man inte bara skall känna sig ensam, utsatt och oproffsig." *Sydsvenskan* 29 april 2010 "Kraftigt missnöje på biblioteket"). Man beklagar att Malmö stadsbibliotek blivit så toppstyrt, hela 80 procent av personalen säger sig inte kunna påverka bibliotekets utveckling ("Krisen blir politisk fråga" *Sydsvenskan* 30 april 2010). Reduceras biblioteksarbetaren från en kreativ medarbetare till en serviceinriktad betjänt? Vi vet ju att den borgerligt patenterade lösningen på vår tids problem inom ekonomi och arbetsmarknad är att tvinga in folk i lågavlönade tjänstejobb med få egna möjligheter att påverka det egna arbetslivet. Är vår situation ett symptom på detta?

Även en annan typ av problem på bibliotek har dokumenterats nyligen. I det kollektiva medvetandet ses ju biblioteket som en lugn och trygg plats, men man reflekterar sällan över att bibliotekets karaktär av att vara publik gör att det fungerar lite som en park. Och precis som i parken kan det uppstå situationer med bråk, stök och allmänt hotfulla situationer. Lokaltidningen *Södra Sidan* dokumenterar de här problemen i en artikel om bland annat Bredängens nyöppnade tunnelbanebibliotek (19/6 2010 "Vad gör du med en hotfull tioåring"). Den här utvecklingen är ett symptom på att de offentliga utrymmena i samhället minskar och även på att till exempel fritidsgårdar läggs ner. Att möta andra människor är ett uppdrag som är både vackert och svårt. Men när folkbiblioteken får allt fler och fler uppgifter att uppfylla blir grunduppdraget allt svårare. Skyddsombud Annika Maaranen beskriver hur biblioteken i Stockholm ofta får uppfylla funktioner både som fritidsgårdar och medborgarkontor (*Nyheter P4 Radio Stockholm* 3/5 2010 "Larm om tuffa arbetsvillkor") och hur medarbetare inte orkar gå till jobbet på grund av den extra belastning som detta innebär.

När kritiken angående detta når ledningen i Stockholm möts även denna synpunkt med oförståelse:

*Den nya informationstekniken har påverkat bibliotekariens roll; besökarna har ofta mer komplicerade frågor och söker handledning. I och med att information ofta finns tillgänglig med ett knapptryck hemifrån blir det sammanhang som biblioteket kan erbjuda allt viktigare: samtalet, det gemensamma kunskapssökandet, det individuella bemötandet och vägledning av bildad personal. I reportaget liknas detta vid fritidsgårdsverksamhet, det tycker vi är en omodern inställning. Stockholms bibliotek eftersträvar en roll som knutpunkt för medborgarnas informationssökande och lärande, och vill att fler ungdomar skall söka sig dit på sin fritid. (ur kulturborgarrådet Madeleine Sjöstedts blogg *Från huvudstad till världsstad* 3/5 2010 "Medborgaren måste stå i fokus då biblioteken förnyas")*

Det låter ju bra. Mig veterligen så hävdar dock ingen som lyft denna fråga att problemet är att ungdomar kommer till biblioteket. Problemet är att ungdomar kommer till biblioteket och förväntar sig en fritidsgård vilket skapar en väldigt otillfredsställande situation både för ungdomarna, andra besökare och personal på biblioteket. Som kommentatorn Dewi svarar Sjöstedt på hennes inlägg:

Med fritidsgårdsverksamhet avses i det här fallet en situation då biblioteksverksamheten blir allvarligt lidande och många besökare

blir bortskrämda pga av stök och hög ljudvolym. Det är en situation som alltmer blir permanent i många bibliotek över hela SSB och kan inte jämföras med förhållanden på de flesta andra håll ute i landet. Biblioteksverksamheten övergår successivt till att bli en ordningkontrollerande fritidsgårdverksamhet där personer över 30 år känner sig ovälkomna. Bibliotekarier är inga ordningsvakter och kommer inte heller att bli några men det är en av dom yrkesgrupperna som får panta upp för samhällets/politikernas misslyckande. Det vi ser är resultatet av en långdraget samhälleligt haveri med sociala problem och spänningar som följd. Vi pratar tunga samhällsfrågor som invandringspolitik, integrationsfrågor, ungdomsarbetslöshet, neddragning av aktiviteter och mötesplatser för unga, tilltagande fattigdom, psykvårdens sammanbrott samt skolans problem för att nämna några områden vars effekter vi nu ser resultatet av i det allmänna rum som kallas bibliotek. Biblioteken har verktygen för att göra skillnad men då krävs gott om personal och framförallt lokalt förankrad personal som känner till lokalaförhållandena. En flashig yta hjälper föga mot desperata människor med ett enormt hjälpbehov på alla nivåer. (kommentator

“Dewi” 7/5 2010 på Madeleine Sjöstedts inlägg “Medborgaren måste stå i centrum då biblioteken förnyas”)

Jag instämmer inte fullkomligt med signaturen som jag tycker är onödigt dystopisk angående problemen med de ungdomar som besöker biblioteken. Men jag håller helt med “Dewi” om att samhällets problem i viss mån blivit folkbibliotekens problem. Det är vi som får moppa upp efter den nedskärningspolitik som socialdemokratiska och borgerliga regeringar fört sedan 90-talet. Och med - som det ser ut när jag skriver det här - ett fortsatt alliansstyre så kommer problemen bara bli värre, djupare och svårare att reparera. Biblioteken kanske inte kommer ha möjlighet att vara bibliotek längre för att lokalsamhällena kommer kräva att vi är så mycket mer när annan verksamhet läggs ner.

Som arbetandes i en offentlig verksamhet måste man ju alltid förhålla sig till politiken som en självklar makt, men ibland kan anfall vara bästa försvar. Och det bästa sättet att motverka ett förslag, är att komma med ett annat förslag och kämpa för det. Just nu verkar det som att vi tycker att det ligger ett flertal dåliga förslag ut från politiker och tjänstemän högre upp i hierarkin. Så vad vill vi?

